

Віктор Коцур
ORCID: 0000-0003-4968-4813
Надія Коцур
ORCID: 0000-0003-4720-2227
(Україна)

СУЧАСНІ АНТИКВАРНІ ПІДРОБКИ МОСКОВСЬКИХ ЄФІМКІВ З ОЗНАКАМИ

З підвищенням інтересу соціуму до вивчення предметів старовини та колекціонування виникає виробництво їх копій, наближених до достеменних зразків з метою обману любителів антикваріату. Традиційно колекціонування старовинних монет вважається атрибутом вищого прошарку населення, прівілювалось до розкоші. В умовах сьогодення зі збільшенням кількості знайдених приватними особами з несанкціонованим використанням пошукової техніки монет¹ різних старожитностей, колекціонування стало доступнішим через відповідне зниження середньої ціни навіть на середньовічні та античні монети. З точки зору економіки це легко піддається поясненню – збільшення пропозиції (кількості знайдених за допомогою металодетекторів монет) завжди веде до зменшення ціни у разі сталого попиту (кількість зацікавлених у купівлі колекціонерів збільшується значно нижчими темпами). Виявлення та введення в науковий обіг тогочасних підробок ми визначали як один із актуальних напрямків у сучасних нумізматичних дослідженнях². Вважаємо не менш важливим напрямком також і питання виявлення антикварних підробок, інформування та застереження щодо цієї проблеми нумізматичної спільноти³. Поширеними на антикварному ринку сучасної України є також підробки бажаної для переважної більшості колекціонерів монети – «єфімка з ознаками», яким ми присвячуємо це дослідження.

Справжні московські «єфімки з ознаками» являють собою західноєвропейські талери із нанесеними на їх поле двома наддруками – штемпелем московської копійки царя Олексія Михайловича та другого клейма у вигляді дати – «1655». Саме таким є справжній автентичний «єфімок з ознаками» із зібрання НІЕЗ «Переяслав», висвітлений нами у попередніх дослідженнях⁴ (Рис. 1).

1 Коцур В.П., *Щодо проблеми використання матеріалів «чорної» археології в наукових дослідженнях з нумізматики*. Тези доповідей IV міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми нумізматики у системі спеціальних галузей історичної науки». 22-23 червня 2016 р. Кіровоград–Київ–Переяслав-Хмельницький, 2016. С. 11-14.

2 Коцур В.П., *Актуальні напрямки та організаційні засади сучасних досліджень середньовічної нумізматики в Україні*. Наукові записки з української історії: Збірник наукових статей. Вип. 33. Переяслав-Хмельницький, 2013. С. 4.

3 Orlyk V., *Contemporary Counterfeit Coins of the Crusader States*. Forum Numizmatyczne: Pieniądz i mennice, 2, Białystok, 2018, s. 5-17; Orlyk V., *New Facts on Modern Fake Coins of the Crusader States*. Forum Numizmatyczne: Pieniądz i mennice, 3, Białystok, 2019, s.5-18.

4 Коцур В.П., *Талери и ефімок с признаками в коллекции Национального историко-культурного заповедника «Переяслав», как источник денежного обращения в Украине в XVI-XVII веках*. Acta Archeologia Lodziensia. Nr 61. Łódź, 2016. P. 77-80.

Рис. 1.

Справжній «Сфімок з ознаками» на левендаальдері міста Гельдерна 16(?)2 р.; з колекції НІЕЗ «Переяслав». Інв. № 2132.

Через високу популярність «сфімків з ознаками» на колекційному ринку в СНД, їх підробки є широко поширеними та не викликають здивування. Одним із перших звернув увагу колекціонерів на небезпеку через антикварні підробки «сфімків з ознаками» видатний нумізмат Іван Георгійович Спаський, інформуючи про появу ще у кінці XIX століття таких підробок через популярній на той час нумізматичний журнал для колекціонерів – «Радянський колекціонер»⁵. Ми також підтримуємо висновок дослідника Валерія Нечитайла про те, що в радянські часи щодо підробок «сфімків з ознаками» фальсифікатори практикували нанесення підробленого клейма на справжній талер, що в наш час дійсно частіше спостерігається суцільна підробка як самого талера-основи, так і клейм⁶.

Погоджуючись із висновками професора В.М.Орлика щодо вагомого інформаційного потенціалу WEB-ресурсів⁷, ми звернулись до аналізу тематичних повідомлень та лотів Інтернет-аукціону Viology, що виявився перенасиченим сучасними підробками. Також зображення із проханням правильної атрибуції сучасних антикварних підробок можна нерідко спостерігати у соціальній мережі Facebook. Побутує досить впевнена думка про те, що за допомогою таких повідомлень виробники тих самих підробок здійснюють їх промоцію з метою продажу недосвідченим колекціонерам та любителям старовини, а також інвесторам, що вкладають гроші у рідкісні монети.

5 Спаський И.Г., *Будьте внимательны, нумизматы!* Советский коллекционер. № 4. Москва, 1966. С. 81-82.

6 Нечитайло В.В., *Щодо новітніх досліджень питання обігу в Україні московських сфімків з ознаками*. Український селянин. Вип. 20. Черкаси, 2018. С. 35-54.

7 Орлик В.М., *Інформаційний потенціал WEB-ресурсів у нумізматичних дослідженнях (на прикладі монет держав Хрестоносців)*. Матеріали наукової конференції з міжнародною участю «Архівознавчі та джерелознавчі галузі знань: проблеми взаємодії на сучасному етапі». 14 березня 2013 р., м. Київ. Київ, 2013. С. 129-133.

Одна з таких підробок перебувала у продажі на аукціоні Viology, відрізняючись з-посеред відомих підробок особливо примітивним виконанням та явними відхиленнями від оригінальних монет, що навіть не вимагає детального аналізу для встановлення сучасного виробництва цих виробів (Рис. 2, 3).

Рис. 2.

Антикварна підробка. Московія, Олексій Михайлович, «єфімок з ознаками» 1655 року на талері курфюршества Саксонії за правління Йогана Георга, 1615(?) року⁸.

Рис. 3.

Антикварна підробка. Московія, Олексій Михайлович, «єфімок з ознаками» 1655 року на талері архієпископства Бранденбург 1559 року⁹.

8 Аукціон для колекціонерів «Viology». URL: <https://auction.viology.com/95620847> (дата звернення 04.12.2018).

9 Аукціон для колекціонерів «Viology». URL: <https://auction.viology.com/67905567> (дата звернення 04.12.2018).

Цікавим є те, що на сьогоднішній день на колекційному ринку не присутні антикварні підробки полтін, або «напів-єфимків з ознаками», що є надзвичайно рідкісними зразками і ще більш бажаними для колекціонерів¹⁰. Натомість в соціальній мережі Facebook на початку 2019 року набуло поширення зображення фантазійної антикварної підробки «єфімка з ознаками», основу якого було виконано за прототипом московського рубля 1707 року(!) (Рис. 4). Елементарною логічним є те, що такої монети в дійсності не могло існувати, адже надкарбування датується на пів століття раніше за монету-основу, що визначає фальшивість як рубля, так і надкарбувань.

Рис. 4.

Антикварна підробка. Московія, Олексій Михайлович, «єфімок з ознаками» 1655 року, виконаний на сучасній копії московського рубля 1707 року. Матеріали з соціальної мережі Facebook.

Якщо, використовуючи електронні майданчики, досить важко здійснити збут сучасних підробок монет (на багатьох ресурсах наявна модерація), реалізатори контрафактної продукції пропонують фальсифікати і у місцях зустрічі колекціонерів. Виявлені нами під час зустрічей любителів старожитностей в Києві два фальсифікати (Рис. 5, 6) відрізняються тим, що обидва карбовані на справжніх талерах поширених типів. Іконографія клейма московської копійки є досить наближеним до справжніх відтисків на «єфімках з ознаками», а також на монеті (Рис. 6) фальсифікаторами застосовано прийом нанесення сучасного клейма на місце тріщини заготовки монети, що виникла під час карбування ще в XVII столітті і вважається ознакою оригінальності монети та майже вдалою спробою зімітувати той випадок, коли б монета тріснула під час нанесення клейм важким ударом пуансоном.

10 Пухов Е.В., Монета «єфімок с признаком». СПб., 2014. С. 86-87.

Рис. 5.
Антикварна підробка. Московія, Олексій Михайлович, «сфімок з ознаками» 1655 року, Брант, альбертусталер 1625 року.

Рис. 6.
Антикварна підробка. Московія, Олексій Михайлович, «сфімок з ознаками» 1655 року, Західна Фрізія, левендаальдер 1640-ві роки.

Отже, сьогодні на колекційному ринку України стали досить поширеними сучасні антикварні підробки московських «сфімків з ознаками», створюючи таким чином значну небезпеку для колекціонерів, особливо для тих, хто знаходиться на початковому етапі та не володіє достатніми знаннями й навичками для виявлення фальсифікатів. Підробка цих рідкісних монет забезпечує їх виробникам надприбутки та, на жаль, фактично майже не загрожує покаранням чи карною відповідальністю, адже авторські права на оригінальний зразок вичерпано, а переважна частина антикварного ринку в нашій державі знаходиться в «тіні». Відслідковуючи інформацію за популярного в Україні ресурсу спілкування колекціонерів Violyty та соціальної мережі Facebook, а також у місцях зустрічі колекціонерів, нам вдалось

виявити сучасні підробки рідкісних московських «єфімків з ознаками» як такі, що виготовлені досить примітивно і відносно легко можуть бути виявлені, так і більш досконалі зразки, для вдалої експертизи яких необхідні не лише значні досвід та навички, а і спеціальне оптичне та фізичне обладнання, порівняння із оригінальними зразками з колекцій музеїв.

REFERENCES

- Kocur, V. P. (2016) *Talery i efimok s priznakami v kolekcii Nacional'nogo istoriko-kul'turnogo zapovednika «Perejaslav», kak istochnik denezhnogo obrashhenija v Ukraine v XVI-XVIII vekah*. [Thalers and “Yefimoks with signs” in the collection of the National Historical and Cultural Reservation “Pereyaslav” as a source of the study of money circulation in Ukraine in the XVI-XVIII centuries]. *Acta Archaeologia Lodziensia*. (61). 77-80. [in Russian].
- Kotsur, V. P. (2013). *Aktualni napriamy ta orhanizatsiini zasady suchasnykh doslidzhen serednovichnoi numizmatyky v Ukraini*. [Current trends and organizational principles of modern studies of medieval numismatics in Ukraine]. *Naukovi zapysky z ukrainskoi istorii* [The scientific notes of the Ukrainian history]. (33), 3-8. [in Ukrainian].
- Kotsur, V. P. (2016) *Shchodo problemy vykorystannya materialiv «chornoyi» arheolohiyi v naukovykh doslidzhennyakh z numizmatyky*. [To the problem of the use of materials of the “black” archeology in the numismatic researches]. Abstract of papers: IV mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi «Aktual'ni problemy numizmatyky u systemi spetsial'nykh haluzey istorychnoyi nauky» (22-23 chervnya 2016 r.). Kirovohrad – Kyiv – Pereyaslav-Khmel'nyts'kyi. pp.11-14. [in Ukrainian].
- Nechytailo, V. V. (2018) *Shchodo novitnikh doslidzhen pytannia obihu v Ukraini moskovskykh yefimkiv z oznakamy*. [Concerning the latest researches of the issue of circulation of Moscow “efimoks with signs” in Ukraine.]. *Ukrainskyi selianyn*. (20). 35-54. [in Ukrainian].
- Orlyk, V. (2018). Contemporary Counterfeit Coins of the Crusader States. *Forum Numizmatyczne: Peniadz i mennice*, 2, Białystok, pp.5-17.
- Orlyk, V. M. (2013). *Informatsiyni potentsial WEB-resursiv u numizmatychnykh doslidzhenniakh (na prykladi monet derzhav Khrestonostsiv)* [The informational potential of the WEB-resources (on example of coins of the Crusader States)]. *Arkhivoznavchi ta dzhereloznavchi haluzi znan: problemy vzaiemodii na suchasnomu etapi* [Archival and source knowledge sciences: problems of interaction at the present stage], pp. 129-133. [in Ukrainian].
- Orlyk, V. (2019). New Facts on Modern Fake Coins of the Crusader States. *Forum Numizmatyczne: Pieniadz i mennice*, 3, Białystok, pp.5-18.
- Puhov, E. V. (2014) *Moneta «efimok s priznakom»*. [The “Efimok with sings” coin]. *SPb*. [in Russian].
- Spasskij, I. G. (1966) *Bud'te vnimatel'ny, numizmaty!* [Attention to the numismatists!]. *Sovetskij kolekcioner*. (4). 81-82. [in Russian].

Анотація

В умовах сьогодення зі збільшенням кількості знайдених приватними особами з несанкціонованим використанням пошукової техніки монет різних старожитностей, колекціонування стало доступнішим через відповідне зниження середньої ціни навіть на середньовічні та античні монети. Виявлення та введення в науковий обіг тогочасних підробок ми визначали як один із актуальних напрямків у сучасних нумізматичних дослідженнях. Вважаємо не менш важливим напрямком також і

питання виявлення антикварних підробок, інформування та застереження щодо цієї проблеми нумізматичної спільноти. Дослідження присвячене поширеним на антикварному ринку сучасної України підробкам бажаної для переважної більшості колекціонерів монетам – «єфімкам з ознаками». Через високу популярність «єфімків з ознаками» на колекційному ринку в СНД, їх підробки є широко поширеними та не викликають здивування.

За допомогою таких повідомлень про підробки в соціальних мережах виробники тих самих підробок здійснюють їх промоцію з метою продажу недосвідченим колекціонерам та любителям старовини, а також інвесторам, що вкладають гроші у рідкісні монети. Цікавим є те, що на сьогоднішній день на колекційному ринку не присутні антикварні підробки полтін, або «напів-єфімків з ознаками», що є надзвичайно рідкісними зразками і ще більш бажаними для колекціонерів.

На колекційному ринку України стали досить поширеними сучасні антикварні підробки московських «єфімків з ознаками», створюючи таким чином значну небезпеку для колекціонерів, особливо для тих, хто знаходиться на початковому етапі та не володіє достатніми знаннями й навичками для виявлення фальсифікатів. Підробка цих рідкісних монет забезпечує їх виробникам надприбутки та, на жаль, фактично майже не загрожує покаранням чи карною відповідальністю, адже авторські права на оригінальний зразок вичерпано, а переважна частина антикварного ринку в нашій державі знаходиться в «тіні». Відслідковуючи інформацію за популярного в Україні ресурсу спілкування колекціонерів Violity та соціальної мережі Facebook, а також у місцях зустрічі колекціонерів, нам вдалось виявити сучасні підробки рідкісних московських «єфімків з ознаками» як такі, що виготовлені досить примітивно і відносно легко можуть бути виявлені, так і більш досконалі зразки.

Ключові слова: єфімки з ознаками, антикварні підробки, колекційний ринок, Інтернет аукциони, копії монет, експертиза підробок.

Modern antique fakes of the moscow effymoks with signs

Abstract

In the context of the current increase of the number of coins of different antiquities excavated by the individuals with the unauthorized use of search engines devices, collecting has become more accessible due to a corresponding decrease in the average price even of medieval and antique coins. We have identified the detection and introduction into scientific circulation of contemporary counterfeits as one of the topical trends in modern numismatic researches. We also consider the issue of identifying antique counterfeits, informing and warning about this problem of the numismatic community. The study focuses on the counterfeit widespread coin collections that are desirable for the majority of the collectors of coins – the “Efimoks with signs”, which are widespread in the antique market of the modern Ukraine. Due to the high popularity of “Efimoks with signs” in the CIS countries collection market, their counterfeiting is widespread and not surprising.

With the help of such posts about the counterfeits on social networks, the manufacturers of the same counterfeits promote them in order to sell to inexperienced collectors and antique lovers, as well as to investors who invest in rare coins. What is interesting that today there are no antique counterfeits on the collectors' market, who had forged the halves

of “Efimoks with sings”, which are extremely rare specimens and even more desirable for collectors.

Modern antique counterfeits of the Moscow “Efimoks with sings” have become quite widespread in the collectors market of Ukraine, thus creating a significant danger for collectors, especially for those who are in the initial stage and do not have sufficient knowledge and skills to detect the forgery. Counterfeiting of these rare coins provides their producers with extra profits and, unfortunately, almost no threat of punishment, because the copyright of the original design is exhausted and the vast majority of the antique market in our country is “in the shadow”. Following information from the popular communication resource of collectors of Violity interne-auction and the Facebook social network in Ukraine, as well as in the places of collectors’ meetings, we were able to find out modern fakes of rare Moscow “Efimoks with sings” as those that are made quite primitive and relatively easy to recover, and more sophisticated samples.

Keywords: “Efimoks with sings”, antique counterfeits, collectors market, online auctions, coin copies, counterfeit expertise.